

tionär eller närmast feodal. Sexdagarstriket 1967 inledde en uppluckring av sympatinsliksom bildandet av palestinska PLO och de olika palestinska gruppernas anslutning till vänstervägens sätt att betrakta imperialism och nationell befrielsekamp utifrån sekulära vänsterperspektiv. Naturligtvis hade även Sovjetunionens och Kinas ställningstaganden betydelse. Året 1970 hade den radikala »68-vänstern« sedan länge identifierat sina internationella strävanden med nationella befrielseströrelser i tredje världen och räknade även palestinerna dit. Men ännu var den etablerade opinionen proisraelisk och hade svårt att ens erkänna »palestinaproblemet« existens. Att fördöma massaker på palestinier krävde hårda ord för att höras. Positivt mottagande av ett rasande flygblad till stöd för palestinerna var oväntat. Men kommentaren chockerade.

I Henrik Bachners idéhistoriska avhandling *Återkomsten* söker författaren leda i bevis att det var vänstervägen på 60- och 70-talet som genom ovarsam israelkritik öppnade dörren för återkomsten av antisemitiska teman i den offentliga debatten.¹ Det är ett vanskligt företag. Sammanflätningen av enskilda formuleringar och exempel till en sammanhängande antisemitisk diskurs lider av klassiska svagheter. Representativitet, intensitet och avsikt kommer i skymundan. Forskaren tenderar att konstruera ett eget mönster och samband som knappast var synliga eller levande för aktörerna själva. Formuleringar laddas med eftervärldens betydelse. Ändå finns flera viktiga observationer – och reflektioner, i synnerhet kring avsaknaden av minne eller den bristande beredskapen.

Erfarenheten av antisemitismen och förintelsen hade under de första efterkrigsdecennerna i både väst och öst knutits tätt och unikt till nazismen. Antisemitism och nazism var en och samma sak. Över den brett accepterade och lösare europeiska antisemitism som under mellankrigstiden närvarat i många politiska och kulturella läger hade en slöja av glömska dragits. Auschwitz gjorde även konventionella rasbiologiska betraktelser, religiösa förkunnelser och vardagsuttryck kring »penningjudar« och »schackrare« misskrediterade. I stället för en djupgående uppgörelse med ett betydelsefullt europeiskt arv trädde den politiska lojaliteten med den nybildade staten Israel. Antisemitismen skyfflades undan med Tredje Rikets bråte.

För den generation som drogs med i 60- och 70-talets vänsterpolitik fanns inga starka egna minnen från en tid då skolläroren talade rasegenskaper, prästen judarnas skuld och butiksföreståndaren om »schack-erjudar.« Ibland kunde en gammal farmor undslippa sig ord eller en uppslagsbok lägga ut texten som rostiga lämningar från en annan tid. På skolgården kunde någon vara »kuljude« – men vare sig judar eller antisemitism närvarade i de flesta icke-judars vardag. 68-generationen kände sällan till antisemitismens bredare kodspråk. Antisemitism förstods genom nazismen.

Det var på gott och ont. Utalad antijudiskhet och förföljelser av judar betraktades som höger och reaktionärt och något att bekämpa. Men det bidrog också till bristande beredskap inför antisemitismens andra ansikten – och till häpenheten. Som

inför den gamle vaktmästaren på »utearbetet«. Va, var karln nazist? Nej, han talade med nostalgi i rösten om Stalin och ogillade kapitalismen. Eller som inför de härliga killarna med »mellanöstembakgrund« i centralköket som skänkte av sina sista ören till palestinainsamlingen, men tillade »ner med judarna.« Vi försökte övertyga oss att de menade Israel och sionisterna, att det var en språkfråga... Och visst, de hörde till undantagen. I allmänhet var vänsterfolk och palestinavänner, även från Mellanöstern, noga. Motståndet gällde sionismen, imperialismen och den israeliska statens förtryck, inte judarna. Ja, många av de mest aktiva var själva judar. Flygbladet om svarta september hade skrivits av Marcel Cohen, tysk judisk trotskist i svensk landsflykt sedan 30-talet och en av eldsjälarna både i vänstern och i kritiken av sionismen.² Därför var det också med förvirrat obehag vår egen grupp, »trotskisternas«, tvingades erfara hur just Marcel och andra kamrater vid några tillfällen angreps av politiska vänsterivaler för sin judiskhet. Eller snarare för sin »kosmopolitism« och »utländskhets« som knöts till deras judiska namn. Det var inte allmänt, inte det centrala, men kunde formuleras som en sarkasm eller politisk gliring mot vad som ansågs vara deras överdrivna internationalism. »Det är alltså inte bara de som är »Rä-ne Kock-äl-bärs« eller »Könn Lo-ise« var »importprodukter« som på så sätt skulle betraktas som främmande fåglar och osvenska inslag man inte behövde ta på riktigt allvar – eller i värsta fall som utländska agenter för främmande intressen.« Aretigen, det var inget överordnat tema i vänsterns strider, men förekom

– och fick flera i vår egen strömning att söka ökad kunskap om antisemitismen och höja garderna. För några, bland andra Marcel själv, bidrog erfarenheten till att slutligen – när vänsteruppsvinget bedarrade och alternativen upplöstes – söka sig till sionismen som en slags sista judisk försvarslinje inför det han erfarit i ett liv.

Konflikten Palestina-Israel utgör en skärningslinje i världspolitiken, där det israeliska statsintresset understöds av världens starkaste militära och politiska makt, USA, medan de fördrivna palestinerna möter stark sympati från människor, inte minst i tredje världen, som vänder sig mot imperialism, kolonialism och rasism. Frågor kring antisemitism och antisemitism kommer därmed ofrånkomligen att tvingas hantera ställningstaganden kring Palestina-Israel konflikten. Samtidigt utgör antisemitismen ett europeiskt arv och en europeisk idéstruktur med djupa rötter. Det är i spänningsfältet mellan dessa faktorer föreliggande nummer av *Tidsignal* formulerats i ett försök att från vänster nämna sig frågor kring antisemitism och antisemitism, ur både dagsaktuellt och historiskt perspektiv. I en inledande historisk betraktelse visar *Håkan Blomqvist* att antisemitism och vänsterkrafter inte alltid varit som eld och vatten. Både i reformistiska och mer revolutionära socialistiska sammanhang har historiskt förekommit uttalat antisemitiska företrädare och uttryck. Något som också bör finnas med i vårt kollektiva minne inför dagens problematik. Och som en högst aktuell påminnelse om vad som kan ske när ett vänsterinriktat antiimperialistiskt tänkande »vittrar sönder«, varnar *Staffan*